

DILEMA WASHINGTONULUI: EUROPA DE EST, ORIENTUL MIJLOCIU SAU ASIA?

Dr. Viorel LUCACI
Facultatea de Transporturi,
Departamentul Transporturi, Trafic și Logistica,
Universității Politehnica București

Abstract: *The reasons used in the preparation of this work are linked to the American perspective on the management of the main conflict zones that currently exist in the World. They are (i) Ukraine and the effects of the crisis in this area on the eastern flank of NATO; (ii) the Middle East through the possible lose control the armed conflict from Syria; (iii) Asia, namely the tensions in the South China Sea. Russia's and China's ambitions over recent years have become two important variables in the geopolitical equation of these three unknowns.*

Keywords: *Asia, Asymmetric, Brussels, Europe, geopolitical, China, East, terrorism, Washington*

Considerente introductive

În ceea ce privește geopolitica spațiului european actual, există în prezent o serie întreagă de subiecte și tematici pretabile a ocupa, cu succes, prima pagină a agendelor de mediatizare, sau capul de listă al oricărei dezbateri analitice calificate.

În prezenta abordare introductivă este vorba în special despre provocările actuale ale părții estice a respectivei arii geografice (Europa Centrală și de Est), un perimetru din care face parte și România.

Practic, importanța acestui flanc al NATO a crescut începând cu prima parte a anului 2014. Nu sunt excluse din aceste considerente nici literatura de specialitate și mediile de dezbateră academice din România.

Caracterul „interesant” (din multe puncte de vedere) pe care îl are prezentul, a monopolizat o bună parte din paleta subiectelor adoptate din ultimii ani, iar acest fapt ne afectează considerabil înțelegerea lucrurilor, mai ales în perspectiva viitorului.

Din ce în ce mai multe lucrări, analize și publicații - majoritatea fiind de o calitate superioară, unele chiar apreciate pe plan internațional - încercă să afle răspunsuri cât mai pertinente la întrebări cum ar fi:

(i) Care este natura provocărilor fără precedent la care este supus în prezent Proiectul european?

(ii) Ce soluții se întrevăd?

(iii) De ce problema emigraților proveniți din zonele de conflict ale MENA¹ se intensifică exact în același timp cu sporirea ambițiilor hegemonice ale Moscovei?

(iv) Există vreo corelație între cele două fenomene?

(v) Până unde vor escalada disensiunile dintre statele membre ale Uniunii Europene - disensiuni generate în principal din rațiuni economice?

(vi) Câte dintre acestea au agende duble sau chiar multiple în ceea ce privește actualul lanț de conflicte din Orientul Mijlociu?

(vii) Care este viitorul Uniunii Europene?

Scopul prezentei lucrări nu este acela de a afla cheia respectivelor întrebări. O trecere atentă - chiar pe diagonală - prin literatura geopolitică din ultimii ani, ne relevă o imagine generală a problemelor în cauză și răspunsuri edificatoare la cele mai multe dintre ele.

Cert este faptul că lucrurile sunt extrem de complicate, iar orice abordare am accepta, este necesar un algoritm cât se poate de nuanțat. Soluțiile sunt de asemenea dificil de identificat, deoarece semnificația termenilor cum ar fi „adevăr” sau „dreptate” diferă de la un actor la altul.

Nu există un adevăr absolut într-un conflict geopolitic, cu atât mai mult unul asimetric în care variabilele depășesc domeniul militar. Cu toate acestea, noile amenințări (cu un grad variat de proximitate) care au apărut la adresa Europei, au readus în discuție doctrine și principii clasice cu privire la securitatea națională în sensul ei general.

O parte din statele partenere NATO au reconsiderat obligativitatea satisfacerii stagiului militar. Amenințarea militară de tip clasic, începe să reapară în paginile strategiilor de apărare națională, în special la state din Europa de est².

Este cert faptul că asistăm cu toții la schimbări de profunzime în ceea ce înseamnă securitatea și modalitățile prin care aceasta trebuie menținută.

Lista nelămuririlor (i - vii) enumerate anterior, ar putea continua oricât. Ne-am limitat doar la o problemă de ansamblu, în centrul căreia se află Uniunea Europeană. De aceea, considerăm că rațiunile în jurul cărora a fost elaborată această lucrare, sunt de actualitate.

Subiectul îl constituie dilema din ce în ce mai evidentă în fața căreia este situat actorul central (SUA) al scenei geopolitice globale, dar în același timp, extern Europei, atât din punct de vedere geografic, cât și al efectelor pe care le au și le pot avea conflictele sângeroase din cele trei vecinătăți ale Europei, respectiv estul (Ucraina), sud-estul și sudul (MENA).

Toate trei transferă către Europa tensiuni, terorism, imigranți și nu în ultimul rând incertitudine. Globalizarea lumii a însemnat și globalizarea aspectelor problematice așa-zis moderne. Elementele transferate produc la rândul lor fricțiuni și forțe centrifuge din ce în de mai

¹ MENA - Middle East and North Africa region,

² Ghica, Luciana, Alexandra; Zulean Marian (coordonatori), *Politica de securitate națională - Concepte, instituții, procese*, Editura „Polirom”, București, 2007, pp. 167-170.

puternice în ansamblul unui proiect european, care începând cu împlinirea a șase decenii de la nașterea sa, se pare că a fost pus în fața primului său test serios de maturitate.

Anul de naștere a Uniunii Europene este 1950, când Robert Schuman, prim-ministrul Franței de la acea vreme, înaintează ideea înființării Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului. Conform inițiativelor comunitare „UE și organizațiile care au precedat-o reprezintă o comunitate de valori în care democrația, drepturile omului și statul de drept au un înțeles concret din punct de vedere al beneficiilor pe care le au cetățenii din fiecare stat membru, indiferent de apartenența etnică, lingvistică sau religioasă”¹.

În orice demers de analiză (oricât de elaborată ar fi acesta) asupra unui subiect sau fenomen, apare o minimă cantitate de subiectivism prin care se generează erori perceptive. Din cauza asimetriei percepției² indusă în acest caz, analiza interacțiunilor complexe cum este cea geopolitică dintre Vest și Est (Occident și Orient), trebuie să releve un adevăr situat întotdeauna într-o poziție mediană. Ne referim la un punct median care la rândul său este dificil de localizat. De aceea, este indicată parcurgerea de text analitic elaborat de cel puțin două părți implicate în conflict.

Media considerentelor și a rațiunilor actorilor implicați, induce o aproximare obiectivă a adevărului. Cu atât mai mult, nivelul cunoașterii crește atunci când apelăm suplimentar la expertiza unui factor neutru (un analist, sau un observator cât mai îndepărtat de subiect din punct de vedere geografic - deoarece implicarea directă generează subiectivism).

Apare însă întrebarea dacă mai există o neutralitate efectivă, mai ales că trăim într-o lume aflată în plin proces de globalizare, unde oricare două puncte (oricât de îndepărtate ar fi unul de celălalt) se află în corelație cu toate celelalte. Interesele și efectele intențiilor diverselor cercuri depășesc cu mult aria geografică în care are loc un conflict iscat între doi vectori geopolitici antagonici.

Cu toate acestea, se pare că tocmai geografia este cea care definește parametrii conflictelor moderne.

Modalitatea prin care popoarele (chiar civilizațiile) interacționează, se influențează, intră în conflict, sau fuzionează, constituie efecte ale caracteristicilor geografice în care acestea au apărut.³

În ceea ce privește evoluțiile din trinomul pe care l-am putea denumi „UE-Ucraina-MENA” (un triunghi dreptunghic situat în partea de nord-vest a ansamblului Africa-Europa-Asia), există o tendință de focalizare a analizei strict asupra ariilor de conflict în cauză. Acest fenomen, manifestat prin procedeu literar de „scoatere din context”, generează erori considerabile în înțelegerea fenomenelor și implicit în cristalizarea unor soluții.

¹ *Ibidem*, p. 247.

² Asimetria percepției poate fi definită ca fiind efectul prin care înțelegerea unui fenomen complex, diferă semnificativ de la un receptor la altul, din cauza modului în care sunt interpretate (subiectiv) datele introduse în analiza furnizorilor de informație (de intelligence sau mass-media).

³ Kaplan Robert D., *Răzbușarea geografiei - Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura „Litera”, p. 45, 65, 66.

Mizele geopolitice

Se pot identifica trei „dosare” de interes marcate prin analiza cu scoatere din context:

1). Din perspectiva problemelor sociale, Europa este înțeleasă (doar) ca Europa și atât. Evoluțiile din ultimii doi ani au scos la iveală faptul că această „criză a refugiaților” care a lovit Uniunea Europeană începând cu prima parte a anului 2015 (fiind de fapt un subiect mult mai vechi dar ignorat de o parte din mass-media), se află în faza de început. Altfel spus, avem o fază incipientă a unui flagel pentru care se pare că Europa nu era pregătită.

Din această cauză, foarte puțini sunt cei care mai fac referiri astăzi în mass-media la amenințarea Federației Ruse, cu atât mai mult cu cât asistăm la o balansare excesivă de la „soft power” către „hard power” manifestată de Rusia în ultimii ani¹.

Toată lumea își îndreaptă atenția către Orientul Mijlociu, în special către dinamica geopolitică și socială a Turciei și a riscului de producere a unei inflexiuni de orientare a Ankarei fapt ce ar genera efecte incomparabil mai mari în Europa - deoarece în contextul actual din Orientul Mijlociu, Turcia prin moderația sa politică și religioasă, constituie singura barieră geografică împotriva unei ascensiuni directe a organizației Statul Islamic către Balcani și implicit către întregul spațiu European. Un „baraj” la care trebuie să fim foarte atenți.

2). Conflictul din estul Ucrainei este analizat preferențial doar ca o reîmpărțire a influențelor între un Kremlin din ce în ce mai ambițios, mai violent față de a sa „vecinătate apropiată” și un Bruxelles care a căutat căi de extindere spre est - aici fiind prinsă la mijloc Ucraina.

Nu este nici un secret faptul că, în condițiile în care Federația Rusă nu ar fi dispus de imensele rezerve naturale și energetice (utilizabile frecvent ca armă politică), cu siguranță cercul euroatlantic ar fi jucat cartea Ucrainei în termeni mult mai duri.

Realitatea a dovedit că este aproape imposibil să constrângi din punct de vedere geopolitic și economic o mare putere (mai ales militară) care printre altele asigură un procent considerabil din necesarul de gaze naturale utilizate de economiile celor mai emergente state membre ale Uniunii Europene (Germania și Franța).

Având în vedere caracteristicile și modul de funcționare a industriei germane de exemplu, chiar și o scădere infimă din aceste livrări energetice, ar provoca efecte greu de estimat. Să nu trecem cu vederea peste interdependența economică complexă dintre cele două state (schimburi de zeci de miliarde de euro anual). Germania se identifică pe drept motorul economic al Uniunii Europene, motor alimentat cu resurse din Federația Rusă sau state din aria sa de influență. Cu alte cuvinte situația este destul de complexă.

George Fridman a prevăzut² o posibilă scindare în două a Ucrainei și chiar a Turciei (în mod similar), prima între ariile pro-europene și pro-ruse, iar cea de-a doua între curentul pro-occident și cel pro-islam.

¹ Jean-Sylvestre Mongrenier, *Rusia amenință oare Occidentul?*, Editura „CARTIER”, p. 114.

² George Friedman, *Următorii 100 de ani - Previziuni pentru secolul XXI*, Editura „LITERA”, p. 115, 119.

Dacă Ucraina se află prinsă între două arii de interese geopolitice, Turcia vibrează între două civilizații (cea Occidentală și cea Islamică - prima aflată într-un declin demografic și identitar accentuat, pe fondul unui progres tehnologic, material și informațional, iar cea de-a doua înregistrând o creștere demografică deloc de neglijat). Ulterior, importanța mediatică acordată războiului din estul Ucrainei a fost surclasată de efectele pe care le-au produs în Europa valurile de emigrați proveniți în special din Siria și nordul Africii. De aici, avantajele Kremlinului nu au întârziat să apară.

3). Clivajele sociale din anul 2011, transformate în conflictele armate sângeroase (excelând cu Siria) din Orientul Mijlociu, sunt abordate de obicei ca o „revanșă” a zonelor coloniale din această arie, față de ambițiile proiectului european - ambiții percepute ca fiind imperiale și desacralizante de către o parte vizibilă a lumii arabe. Plecând de la o astfel de situație, până la apariția și exacerbară a celui islam radical nu a fost decât un pas.

Nimic mai adevărat pentru fiecare din cele trei „dosare”. Desigur, aceste erori de abordare nu trebuie generalizate.

Dar este necesar să acceptăm faptul că lucrurile sunt cu mult mai complexe, iar disocierea cauzelor și a efectelor la nivel mondial, pot produce erori de înțelegere, transformate uneori în greșeli strategice - greșeli pe care Europa le-ar putea face în viitor.

Ponderea pe care tehnologiile civile de comunicații o au în viața fiecăruia dintre noi, a anulat practic relevanța distanțelor geografice.

Totul poate fi interconectat, iar influențele reciproce pe care le pot avea cele mai îndepărtate puncte de pe hartă, sunt astăzi mai certe ca niciodată. Ce am vrut să spunem cu aceasta?

Nu trebuie să ne ducem cu gândul doar la Europa atunci când analizăm fenomenele ce au loc în acest spațiu.

Hegemonismul american

În prezent, SUA sunt implicate militar în trei zone pe Glob. Fie că vorbim despre bazele militare ale NATO din Europa, despre lupta împotriva terorismului, sau despre noile provocări din Pacific (din ce în ce mai puternice și actuale), fiecare dintre acestea necesită eforturi militare, diplomatice și politice considerabile.

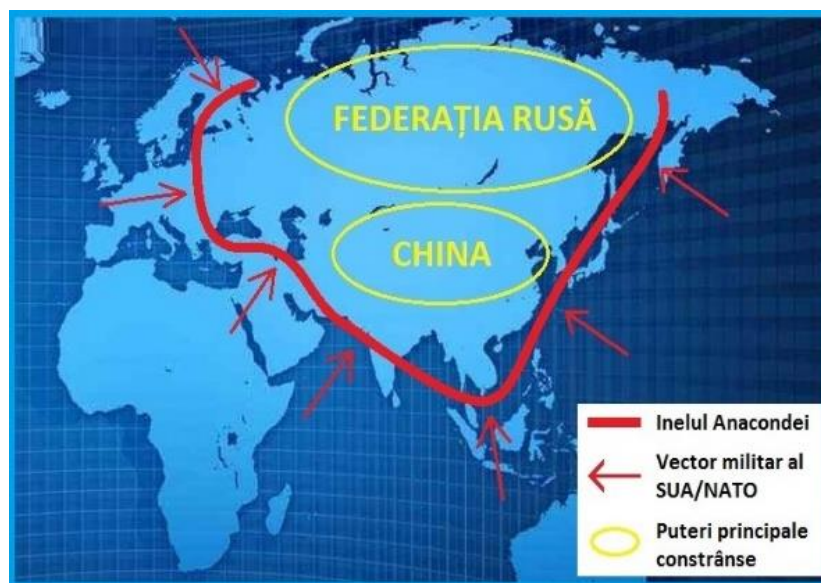

Figura nr. 1 – Inelul Anacondei

Chiar dacă de ani buni bugetul pe care Washingtonul l-a alocat apărării a depășit cu mult suma tuturor bugetelor de apărare ale celorlalte țări, este posibil ca într-un oarecare viitor să se ajungă în fața unei necesități de a „raționaliza” ponderile celor trei demersuri.

Vorbim de eforturi militare ce fac parte dintr-un algoritm de distribuire din ce în ce mai complex și care ar putea fi supus în viitor unor exigențe politice diferite de cele de până acum.

De aceea, în următorii ani Washingtonul ar putea fi pus în fața unei dileme strategice, definite succint prin două întrebări de bază:

- (i) Ce zonă geografică va constitui prioritatea numărul unu pentru decidenții americani?
- (ii) Care actor regional din zona eurasiatică va reprezenta viitoarea provocare pentru SUA, peste limita de afectare a propriilor interese strategice?

În cele ce urmează, sunt explicitate cele trei zone de interes la care s-a făcut referire anterior, împreună cu particularitățile acestora și principalele evoluții din ultimii ani.

Dosarul 1 - Spațiul european

Marea majoritate a statelor membre ale NATO sunt situate în Europa. Interesul strategic al SUA față de spațiul european provine din a doua jumătate a secolului trecut.

Pentru a preveni o posibilă expansiune spre vest a Uniunii Sovietice, imediat după înfrângerea Germaniei Naziste, cercurile decizionale americane au optat asupra creării NATO.

Ca răspuns, la inițiativa Moscovei statele aflate sub influența Uniunii Sovietice au format o alianță militară cunoscută sub denumire de Tratatul de la Varșovia¹.

În întreaga sa istorie de peste șase decenii, NATO nu a fost atacat militar de către un inamic extern, dar a participat la diverse operațiuni militare de menținere a păcii, sau de luptă împotriva terorismului, cel mai bun exemplu fiind conflictele din spațiul fostei Iugoslavii. Importanța strategică a NATO a fost repusă pe tapet începând cu ianuarie 2014.

Conflictul din zona de est a Ucrainei, a constituit o adevărată schimbare de paradigmă în ceea ce privește securitatea militară a flancului estic al NATO.

Cel puțin din perspectiva puterii de la Kremlin, peninsula Crimeea a fost încorporată forțat în cadrul Federației Ruse, iar flota sa militară a dobândit un acces direct și nemijlocit la o mare caldă cu ieșire spre Mediterana.

Cu alte cuvinte, se pare că Rusia manifestă o tendință imperialistă sub toate formele pe care le poate avea o asemenea campanie (economic - posibilitatea de „șantajare” a statelor UE ca urmare a „războiului resurselor”; militar - sporirea cheltuielilor destinate apărării, noile generații de armament complex lansate relativ recent, precum și reîntărirea poziției Rusiei la Marea Neagră; informațional - campaniile mediatiche pro ruse, unele manifestate în interiorul spațiului european și acțiunile de dezinformare din mass-media și literatură).

Indiferent de finalitatea politică sau militară a campaniei expansioniste pe care o manifestă Moscova, a fost readusă deja în discuție importanța strategică a flancului estic la NATO, fiind luate decizii de relocare unor contingente și armament greu către state din această arie.

Conflictul dintre Ucraina și Federația Rusă început în 2014, poate fi asemuit cu un „11 septembrie” european. Nu din perspectiva teroristă, ci a ideii că Europa avea să fie cu totul alta după ianuarie 2014.

Nu trebuie neglijată importanța pe care Marea Neagră a dobândit-o în noul context geopolitic zonal². Prezența militară americană de pe litoralul românesc, precum și multiplele exerciții militare cu participare internațională efectuate în această zonă, confirmă prioritatea de care se bucură Marea Neagră pe agendele americane³.

Dosarul 2 - Orientul Mijlociu

Despre Orientul Mijlociu și problemele acestei arii geografice s-au scris în ultimii ani, zeci de mii de pagini.

Noțiunea cel mai des afiliată cu Orientul Mijlociu în ultimii ani (în special după 11 septembrie 2001, este terorismul. Trei războaie de amploare⁴ purtate toate după 1990 (ca reper

¹ Watts, Larry, L., *Ferește-mă Doamne de prieteni - Războiul clandestin al blocului sovietic cu România*, Editura „Rao”, București, 2012, p. 41.

² Maior, George, Cristian și Konoplyov, Sergei (coordonatori), *Cunoaștere strategică în zona extinsă a Mării Negre*, Editura „Rao”, București 2011, p. 33, 35, 38.

³ Maior George Cristian, *Noul Aliat - Regândirea politicii de apărare a României la începutul, secolului XXI*, Editura „Rao”, București, 2012, p. 172, 174.

⁴ Războiul din Golf - 1990, Războiul din Irak - 2003 și Războiul din Afganistan (între 2001 și 2014).

fiind sfârșitul Războiului Rece), au costat SUA pierderea a peste 8.000 de militari și rănirea a cca. 70.000, ducând la rezultate extrem de incerte pe termen lung.

Atât în cancelariile americane, cât și europene, apare din ce în ce mai des întrebarea dacă aceste războaie au avut ca rezultat o victorie certă a aliaților, sau au indus o instabilitate profundă în lumea arabă, ale cărei efecte se fac simțite în Europa. Răspunsurile depind de orizontul de analiză.

Este dificil de stabilit dacă terorismul (care apasă de cca. doi ani Europa) generat de Orientul Mijlociu după anii 2013 – 2014 a constituit un efect indirect al celor trei războaie gestionate mai mult sau mai puțin eficient, sau dacă neinițierea lor (după 2001) ar fi creat posibilitatea unei expansiuni a Islamului radical, incomparabil mai puternică, iar Europa ar fi fost într-o cu totul altă situație față de cea din prezent.

Totodată, concomitent cu începerea retragerii americanilor din Afganistan și slăbirea prezenței militare a acestora în Irak, se remarcă ascensiunea ISIS (prin demararea planului de acaparare de teritorii și de instaurare a Levantului), respectiv separarea acesteia de al-Quaida, urmată prin declararea Califatului. Organizația al-Quaida este surclasată în prezent de către ISIS.

Se cuvine aici o întrebare mult mai profundă, al cărui răspuns este ușor de intuit. Cum ar fi arătat lucrurile în prezent în Europa, dacă NATO ar fi fost desființat după 1991 ca reacție la dispariția Uniunii Sovietice?

Cercurile europene par să fi subestimat efecte pe care cele trei războaie le-au avut asupra vechiului continent. Se pare că o nouă angajare militară de amploare a SUA este posibil a avea loc în Siria, în condițiile în care inițiativele politice și diplomatice de instaurare a păcii în zonă vor eșua în continuare.

În prezent Organizația Statului Islamic din Irak și Siria reprezintă amenințarea numărul unu deopotrivă pentru Bruxelles și Washington.

Pentru a înțelege mai bine caracteristica negativă cea mai importantă (terorismul) a Orientului Mijlociu, este necesară atât o pătrundere în profunzimea termenului, cât și o percepție disociată a terorismului față de așa numitul „Jihad Islamic”.

Prejudiciile de imagine pe care terorismul - privit sub toate aspectele sale - le-a adus lumii arabe, sunt inestimabile.

Lumea occidentală este pe drept din ce în ce mai timorată de terorism. Acest flagel a avut un impact atât de profund asupra noastră, încât a „reușit” să remodeleze percepția asupra securității după momentul 11 septembrie 2001. Acel atac asupra simbolurilor lumii libere, nu s-au dovedit a fi „opera” militară a vreunui alt actor statal de mare anvergură inamic declarat al SUA.

A reprezentat însă, prima mare „lucrare” a unei entități nonstatale - o lucrare care a lua viața a cca. 3.000 de oameni de toate naționalitățile. Astfel, atentatele respective au constituit *de facto* un atac împotriva întregii lumi, nu doar împotriva SUA. Occidentul a suferit considerabil, mai ales ca urmare a atacurilor teroriste ce au urmat în Europa (Spania, Maria Britanie sau Franța).

Privind lucrurile din perspectiva arabă, am putea accepta ideea că adevărata victimă a ascensiunii internaționale a terorismului ca fenomen global, a fost însăși civilizația islamică - deoarece aproape toată lumea euroatlantică a pus semnul de egal atât între terorism și Islam, cât și între activitatea organizațiilor teroriste și Jihad.

Jihadul nu înseamnă un război islamic sfânt asupra lumii occidentale (cum se tot vehiculează, chiar în mediile literare), fiind mai degrabă o noțiune „reinventată (...) de legitimare a acțiunilor teroriste” cum bine menționează Mircea Mureșan în prefața cărții *Jihadul Islamic*.

Jihadul constituie de fapt cea mai bună cale de transformare în bine a răului interior¹ - conform semnificației reale a acestei noțiuni. O ură oarecum legitimă la o primă analiză, asupra tot ceea ce înseamnă Islam, s-a instalat în mentalul colectiv al occidentalilor, lăsând de înțeles faptul că însăși lumea arabă ar fi cea mai mare amenințare la adresa Occidentului.

Realitatea este mult mai nuanțată și mai complexă. Nu lumea arabă definește terorismul și nici terorismul nu definește lumea arabă.

Nu trebuie asociată titulatura de „terorist”, locuitorilor unei întregi arii geografice (Orientul Mijlociu, nordul Africii și o parte din Asia), doar pentru că unii dintre adepții unei religii diferite și axată pe alte principii de valori, au făurit arme ideologice prin intermediul denaturărilor și interpretărilor doctrinelor unei învățături care îndeamnă la pace prin însăși nucleul ei moral, fiind arme utilizate în procesele de radicalizare și autoradicalizare.

Pentru a putea combate eficient terorismul, este necesar să privim întreaga „tablă” a istoriei ultimelor două milenii, deoarece rădăcinile acestui fenomen sunt mult mai profunde.

Relația Occident-Orient nu s-a bucurat (probabil niciodată) în istorie de o real respiro. A început prin acele campanii denumite „cruciade” și continuă astăzi prin așa-zisa „luptă împotriva terorismului”.

Însăși ecuația de funcționare a întregii lumi occidentale începând de la prăbușirea lentă a Imperiului Roman până în prezent, a avut ca determinantă de bază interacțiunea dintre cele două entități civilizationale.

Atât din perspectiva SUA, cât și a Europei, este de dorit ca problema Orientului Mijlociu să fie rezolvată definitiv la un moment dat. Astfel, conflictul care amenință în prezent Europa s-ar putea stinge.

În aceste condiții am putea asista la acel „Sfârșit al istoriei” prezis de Francis Fukuyama. Se pare că singura teză valabilă este cea a „Ciocnirii civilizațiilor” dezvoltată de Samuel Philips Huntington.

Ceea ce se petrece în prezent în Orientul Mijlociu - în speță în Siria - poate fi la fel de bine atribuit unor rezultate indirecte ale încercării de fuzionare a unor civilizații incompatibile din punct de vedere al principiilor.

¹ Andreescu Anghel și Radu Nicolae, *Jihadul islamic: de la „înfrângerea terorii” și „războiul sfânt” la „speranța libertății”*, București 2015, Editura „Rao”, București, 2015, p. 119, 122.

Cursul istoriei, privit dincolo de apariția și dispariția diverselor imperii sau a succesiunii ciclurilor Kondratiev¹, prezintă o funcționare algoritmică proprie, o cinematică specifică.

Evoluția evenimentelor istorice determinante are propria sa viteză în cadrul respectivului algoritm. Ideea conform căreia istoria respectă un „program”² bine definit, este acceptată de un număr considerabil de analiști istorici și sociologi.

Ce sau cine determină acel program, este greu de spus. Apar aici o grămadă de teorii, unele din domeniul conspirativ, câteva științifico-fantastice, iar altele sociologice.

Unul din lucrurile certe cu privire la dinamica istoriei, este acela că orice forțare (în sensul creșterii vitezei) a acestui *program*, va produce într-adevăr dezechilibre și fracturi, dar într-un final evenimentele vor reveni la un echilibru inițial corespunzător „drumului prestabilit”.

Acest fapt a fost simțit în special în cazul demersurilor care nu au avut în spate fundamente solide - mai ales la încercările pripite de a forma imperii și structuri suprastatale prin amalgamarea unor civilizații diferite și cu percepții antagonice asupra unor sisteme de valori cum ar fi cele religioase.

Un exemplu edificator ar putea fi însuși proiectul euroatlantic. Nici doctrina eurasiatică (susținută intens de geopoliticienii ruși) nu poate fi exclusă și nici formarea unui Califat în zona MENA.

Orice forțare a istoriei se poate solda într-un final cu un eșec. Demersurile ample inițiate de om, trebuie să aibă „răbdare cu istoria”.

Un câștig rapid obținut prin forțarea fuziunii unor civilizații sub un edificiu structurat doar pe criterii materiale, se poate transforma într-o pierdere de profunzime.

Există civilizații cu inerții foarte mari (precum cea islamică, caracterizată printr-un conservatorism evident).

Există de asemenea civilizații (inclusiv demersuri geopolitice) cu o evoluție rapidă, prospere și puternice, dar care nu au un fundament eligibil - deoarece s-au cristalizat în jurul unor forme fără fond, a unor valori preponderent materiale.

Acestea fiind solide la suprafață, devin atrăgătoare pentru periferie (alte civilizații și grupuri din arealul geografic).

Într-un final, orice defect captiv în miez se va propaga și va avea tendința de a scinda structura în ansamblu. Un fenomen similar are loc în prezent în Europa. De aceea, drumul pe care îl urmează occidentalismul trebuie să fie mult mai bine gândit.

În concluzie, putem susține faptul că Orientul Mijlociu va constitui pentru multă vreme o zonă de interes pentru SUA.

¹ Bădescu Ilie, Dumitrescu Lucian, Dumitrașcu Veronica, *Geopolitica noului imperialism*, Editura „Mica Valahie”, București, 2010, p. 59, 60.

² Bădescu Ilie, Lucian Dumitrescu, Veronica Dumitrașcu, *Geopolitica noului imperialism*, București, Editura „Mica Valahie”, 2010, p. 51, 52, 59, 60, 154, 155. și Bădescu Ilie și Bădescu Ciprian, *Conversiunea sistemelor (Pustiul modern și deformările lumii - Problemele epistemologice ale teoriei conversiunii)*, Editura „Mica Valahie”, București, 2014, p. 97, 98.

Dosarul 3 - Pacific

Principalele repere în ceea ce privește provocările pe care Washingtonul trebuie să le gestioneze în zona pacificului sunt *China* și *Coreea de Nord*. Din anumite rațiuni, cele două pot fi asimilate din punct de vedere al provocărilor.

Demersurile relativ recente ale Chinei în Marea Chinei de Sud, au fost nu o odată aproape de a produce conflicte directe cu forțele armate americane¹.

Acest perimetru geografic este important în primul rând prin disputele neamorsate dintre Beijing și „tigrii asiatici” ce au loc în arealul acestei mări.

„Când ai, vreme de 30 de ani, o creștere economică din ce în ce mai vizibilă, când apetitul pentru fier, cărbune, gaze naturale, petrol este în creștere constantă, pe această bază influența [Chinei] este în creștere în Asia, în Marea Chinei de Sud, în Africa sau în America Latină, nu se poate să-ți faci numai prieteni”².

Marea Chinei de Sud a fost de mult timp o arie disputată, constituind un important focar de conflict armat încă de la mijlocul anilor '30 - perioadă în care Japonia demara acțiunile sale imperialiste în Marea Japoniei și în Marea Chinei de Est (în primul rând prin campania militară îndreptată împotriva Chinei - conflict ce avea să devină precursorul începutului celui de-al Doilea Război Mondial).

Întregul arc de coastă al Eurasiei format (începând de la nord) din Marea Ohotsk, Marea Japoniei, Marea Chinei de Est și Marea Chinei de Sud prezintă și astăzi un interes geopolitic demn de luat în seamă, atât din partea Beijingului cât și a Moscovei. Nici Japonia nu trebuie exclusă din această discuție.

¹ (i) Ministerul de Externe Chinez a condamnat declarația Departamentului de Stat american în care se afirmă că Washingtonul monitorizează cu atenție disputele teritoriale din Marea Chinei de Sud. Totodată, SUA considera că stabilirea unei baze militare chineze în regiune riscă să ducă la „escaladarea tensiunilor în regiune”. Data: 15.06.2015. [http://www.ziare.com/international /china/beijingul-cere-sua-sa-taca-in-privinta-con flictului-din-marea-chinei-de-sud-1182828](http://www.ziare.com/international/china/beijingul-cere-sua-sa-taca-in-privinta-con-flictului-din-marea-chinei-de-sud-1182828), (accesat pe 18.03. 2016); (ii) Statele Unite intenționează să intensifice patrulele navale în Marea Chinei de Sud, invocând respectarea principiului "libertății de navigație", o situație care în mod sigur va atrage reacția vehementă a Chinei. Data: 24.02.2016 [http://www.mediafax.ro/externe/sua-intensifica-ope ratiunile-militare-in-marea-chinei-de-sud-riscand-amplificarea-tensiunilor-15086597](http://www.mediafax.ro/externe/sua-intensifica-ope-ratiunile-militare-in-marea-chinei-de-sud-riscand-amplificarea-tensiunilor-15086597), (accesat pe 18.03. 2016); (iii) Secretarul de stat american John Kerry a denunțat miercuri 'amplificarea militarizării' de către Beijing în Marea Chinei de Sud, un teatru al tensiunilor între țările asiatice, care îngrijorează Washingtonul. Data: 17.02.2016 <http://www.agerpres.ro/externe /2016/02/17/john-kerry-denunta-amplificarea-militarizarii-de-catre-be ijing-in-marea-chinei-de-sud-19-59-08>, (accesat pe 18.03. 2016); (iv) Secretarul american al Apărării Ashton Carter a îndemnat China sâmbătă, la Singapore, în cadrul Dialogului Shangri-La, să "înceteze imediat" și pe termen lung expansiunea în zone care fac obiectul unor dispute teritoriale între state riverane la Marea Chinei de Sud. [...] Un avion american de supraveghere, care a survolat săptămâna trecută insule pe care China le construiește în regiune, a fost avertizat de opt ori de către Marina chineză să părăsească zona. Oficiali americani sunt îngrijorați de militarizarea unora dintre aceste insule artificiale și încearcă să atragă atenția publicului asupra acestui lucru. Data: 30.05.2015. <http://www.gandul.info/international/ conflict-intre-sua-si-china-pe-marginea-militarizarii -din-marea-chinei-de-sud-a-mers-prea-departe-a-revendicat-peste-800-de-hectare-14368222>; (accesat pe 18.03. 2016).

² Cioroianu Adrian, *Epoca de aur a incertitudinii - America și China, ideile și Primăvara arabă, Clio, Clausewitz și Lady Gaga la începutul secolului XXI*, Editura "Curtea Veche", București, 2011, p. 161.

China percepe aria respectivă (împânzită de baze și facilități militare americane amplasate preponderent în Coreea de Sud și Japonia - cele două state identificându-se ca fiind unii din oponenții geopolitici și militari cei mai vehemenți ai Chinei) ca pe o împrejmuire ce nu-i permite proiectarea liberă a forței militare și a influenței economice spre Oceanul Pacific.

În mijlocul acestui lanț de mări și arhipelaguri se află peninsula formată din cele două Corei - o zonă care prin definiție adăpostește un focar de conflict actual, fiind în același timp și o „carte de joc” pe care Beijingul o menține în agendele sale, în special prin captarea Phenianului în propriul siaj.

De asemenea, Moscova este conștientă de faptul că latura sud-estică a coastelor Chinei și cele de est ale Rusiei, definesc secțiunea estică (puternic împresurată de facilități militare ale SUA) a ceea ce în analiza geopolitică efectuată din perspectiva proiectului eurasiatic (opus celui euroatlantic) poartă denumirea de Inelul Anacondei¹.

Astfel, am putea asista în viitorul apropiat la concurența unor multiple interese și intenții geopolitice cu un grad ridicat de antagonism - mai ales în Marea Chinei de Sud - toate având în spate mari puteri economice și militare. Acest lucru a atras cu siguranță atenția Washingtonului.

Cu alte cuvinte, îngrijorările din ce în ce mai vocale cu privire la posibilitatea de apariție în zonă a unui nou focar de conflict, sunt cât se poate de fundamentate.

Europa ar fi tentată să considere acest focar ca fiind prea departe pentru a o afecta în vreun fel. Orice orie geografică își revendică² la un moment dat propriile „costuri” în materie de avantaje și dezavantaje în gestionarea conflictelor.

SUA între Europa și Pacific

Statele Unite, ale căror hegemonie mondială este asigurată în primul rând prin supremația militară maritimă (caracteristică ce-i oferă pe drept denumirea de „putere talasocratică” supremă), au ajuns în ultimii ani într-o poziție sensibilă atât din punct de vedere strategic, cât și a unor viitoare decizii importante de natură tactică pe care Washingtonul va fi nevoit să le ia (decizii care privesc inclusiv România și securitatea militară din viitorul acesteia).

Decizionalii americani ar putea alege,

(i) fie consolidarea poziției militare în Europa de Est, ca măsură tampon contra expansiunii imperialiste actuale a Moscovei,

(ii) fie balansarea către interesele din Pacific în dezavantajul flanelui de est al NATO. În același timp, ca o replică denatură eurasiatică, președintele Vladimir PUTIN ar putea pune în aplicare așa-zisa „Manevră Gînghis Han”³.

¹ Aleksandr Dughin, *Bazele geopoliticii și viitorul geopolitic al Rusiei*, Editura „Eurasiatica”, București, 2010, p. 63, 144, 227, 228.

² Kaplan Robert D., *Răzbuarea geografiei - Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura „Litera”, București, 2014, p. 65.

³ Jean-Sylvestre Mongrenier, *Rusia amenință oare Occidentul?*, Editura Cartier, „Chișinău”, 2010, p. 143.

Este vorba de posibilitatea de diminuare sau chiar rupere completă a conexiunilor Federației Ruse cu Uniunea Europeană și reorientarea tuturor eforturilor către China - atât din perspectiva unor viitoare legături/ colaborări militare cât și a unei conexiuni economice intense.

Legat de Orientul Mijlociu, lucrurile sunt mult mai incerte, variabilele actualului conflict din Siria, modificându-se de la o săptămână la altă.

Această situație nedeterminată ar putea fi indusă de realitatea conform căreia în ultimele decenii SUA au fost nevoite să gestioneze aproape *concomitent* trei focare prin eforturi militare și financiare considerabile:

- (i) Conflictul geopolitic Ruso-European al cărui „front” a devenit Ucraina,
- (ii) Orientul Mijlociu (campaniile militare din Irak și Afganistan, problema Iranului, multiplele conflicte armate arabo-israeliene, tensiunile dintre Israel și Iran, posibila balansare a unor state arabe către alte centre de putere decât Washingtonul, fenomenul primăverii arabe început în anul 2011, precum și posibila implicare în războiul din Siria) și
- (iii) zonele fierbinți ale pacificului printre care arealul din sud-estul Chinei (conflictele și tensiunile dintre cele două Corei, clivajul Hong Kong-ului în relația cu China, disensiunile dintre Japonia și China asupra unor insule.

Primul conflict, cel teluric din estul Ucrainei (previzibil de altfel - a se studia cartea „Următorii 100 de ani”, Kaplan 2014), poate fi perceput ca fiind o consecință indirectă a faptului că SUA au „lăsat garda jos” pe flancul Europei de Est, acceptând estimările analiștilor care susțineau ideea unei „probabilități foarte reduse a unor amenințări militare convenționale în zonă” (fiind făcute referiri la imposibilitatea apariției unor conflicte armate simetrice la est de respectivul flanc NATO și nici a unor amenințări armate externe directe) - formulare prezentă în mai toate strategiile naționale de apărare ale statelor membre NATO din acest perimetru geografic (Europa de Est).

Astfel, implicarea militară excesivă a SUA în zona Orientului Mijlociu și a Pacificului, a oferit Moscovei posibilitatea de a localiza un „punct slab” în zidul de est al edificiului euroatlantic, punct care în prezent este exploatat eficient de către Moscova, dar și de adepții proiectului geopolitic eurasiatic. Mulți dintre acești adepți activează chiar în interiorul Uniunii Europene.

În loc de concluzii

Pentru o viziune integrantă trebuie găsite răspunsuri la câteva întrebări:

- (i) Care este (sau ar putea fi) influența pe care SUA o au asupra situației actuale din Europa și cum sunt influențate acestea la rândul lor de către evoluțiile din vechiul continent împreună cu Asia¹?
- (ii) Care ar putea fi prioritățile strategice ale Washingtonului pe termen mediu și lung?

¹ Facem aici referire la întregul bloc de uscat Eurasiatic - o arie din ce în ce mai agitată din punct de vedere al ambițiilor de diferite naturi (economice, religioase și militare). Este clar că SUA nu sunt indiferente față de toate aceste posibile focare. A nu se confunda spațiul Eurasiatic cu proiectul geopolitic care poartă același nume.

(iii) Ce opțiuni au SUA în sensul de a eficientiza repartitia efortului militar pe zonele de interes?

(iv) Cum ar putea fi afectată Europa de către posibilele decizii strategice pe care executivul de la Washington le-ar adopta în viitor?

(v) Ce ar putea avea România de câștigat sau de pierdut în viitor pe linia relației cu Washingtonul?

(vi) Pot apărea unele avantaje strategice pentru București ca urmare a celor două conflicte care presează spațiul european?

Politica de izolare și de independență față de SUA, pe care a avut-o Uniunea Europeană în ultimul deceniu, a provocat o serie de semne de întrebare la Washington.

Nu este vorba de o rupere efectivă a relațiilor dintre cele două entități, ci de nuanțele din ce în ce mai confuze pe care le manifestă în ultimii ani unii lideri europeni¹.

De asemenea, unele state est-europene manifestă tendințe din ce în ce mai evidente de clivaj către Rusia².

Cu toate acestea Washingtonul are parteneri de încredere în estrul Europei.

Este binecunoscut faptul că SUA au jucat un rol determinant în evoluțiile din spațiul European al secolului XIX.

De două ori, armata americană a restabilit ordinea în Europa, în contexte extrem de incerte³. Se pare să toate aceste lucruri încep a fi uitate la Bruxelles, mai ales că americanii au plătit un considerabil preț material și de vieți omenești pentru a opri două războaie mondiale, ambele pornite în și între puteri europene⁴.

Uniunea Europeană a constituit practic un sistem de integrare (anterior economic și ulterior politic), suprapus într-o oarecare măsură peste demersul militar american al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO)⁵.

¹ Declarațiile președintelui Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker, date în toamna anului trecut în timpul unei vizite în localitatea Passau din Germania, au stârnit indignare și au generat semne de întrebare pe ambele părți ale Atlanticului. Conform acestuia, „Uniunea Europeană (UE) este necesar să-și restabilească relațiile practice cu Rusia și să nu lase Statele Unite să dicteze în această politică. [...] Trebuie să facem eforturi către o relație practică cu Rusia. Nu este sexi, dar așa trebuie să facem, nu putem continua așa.” <http://www.mediafax.ro/externe/juncker-in-germania-ue-sa-si-imbunatateasca-relatiile-cu-rusia-sa-nu-lase-sua-sa-dicteze-14819181>; (accesat pe 17.03.2016).

² Edificatoare în acest sens sunt declarațiile politice și mutările strategice (de exemplu, colaborarea cu Rusia pe linie de tehnologie nucleară civilă) atribuite sistemului de guvernământ din Ungaria.

³ Friedman George, *Următorii 100 de ani - Previțiuni pentru secolul XXI*, Editura „LITERA” București, 2012, p. 56.

⁴ De Launay Jacques, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial - vol. I*, Editura „Științifică și enciclopedică”, București 1988, p. 285...284 (vol. I), 99...102 (vol. II).

⁵ NATO a fost creată la inițiativa americană în 1949, cu doi ani înaintea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului și opt ani în cazul Comunității Europene. Scopul inițial al NATO l-a constituit realizarea unei apărări comune (conform art. 5 din Tratat) și solide împotriva pentru a preveni posibila expansiune militară a Uniunii Sovietice către Europa. Ulterior, modalitățile în care au fost utilizată alianța, s-au diversificat în funcție de context. Conform articolului 5 din Tratat: „Părțile convin ca un atac armat împotriva uneia sau a mai multora dintre ele în Europa sau în America de Nord va fi considerat ca un atac împotriva tuturor și în consecință, dacă se va produce un

Între cele două, nu a existat până acum incompatibilități, scopurile fiind complementare. Din păcate, realitatea ultimilor ani a scos la iveală disocierile de scop și rațiuni de existență ale celor două entități.

Având în vedere cele prezentate anterior, putem intui o dilemă ce ar trebui să dea de gândit decizionalilor de la Bruxelles. Să existe oare un interes subtil de „distragere” a efortului SUA către regiunea Asia-Pacific pentru a „descoperi” astfel Europa și Orientul Mijlociu?

Dacă SUA vor supradimensiona relevanța celor două arii de conflict din zona Pacificului (Marea Chinei de Sud și Coreea de Nord) - printr-o gestionare defectuoasă sau o implicare excesivă în detrimentul amenințărilor existente în vecinătatea flancului de est al NATO, Washingtonul ar putea „pierde din mână” Europa (care, posibil o va lua pe un alt drum din punct de vedere al afinităților geopolitice). Astfel întregul algoritm geopolitic și de integrare suprastatală euroatlantică ar putea fi destructurat - cu consecințe pe termen lung greu de estimat. Acest lucru s-ar putea petrece în câteva decenii.

Bibliografie:

1. Andreescu Anghel și Nicolae Radu, *Jihadul islamic: de la „înfrângerea terorii” și „războiul sfânt” la „speranța libertății”*, Editura Rao, București, 2015.
2. Bădescu Ilie ș.a., *Geopolitica noului imperialism*, Editura Mica Valahie, București, 2010.
3. Bădescu Ilie și Bădescu Ciprian, *Conversiunea sistemelor - Pustiul postmodern și deformările lumii - Probleme epistemologice ale teoriei conversiunii*, Editura Mica Valahie, București 2014.
4. Cioroianu Adrian, *Epoca de aur a incertitudinii - America și China, ideile și Primăvara arabă, Clio, Clausewitz și Lady Gaga la începutul secolului XXI*, Editura Curtea Veche, București, 2011.
5. De Launay Jacques, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial – vol. I și II*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
6. Dughin Aleksandr, *Bazele geopoliticii și viitorul geopolitic al Rusiei*, Editura Eurasiatika, București 2010.
7. Friedman George, *Următorii 100 de ani - Previziuni pentru secolul XXI*, Editura LITERA, București, 2012.

asemenea atac armat, fiecare dintre ele, exercitând dreptul sau individual sau colectiv la autoapărare, recunoscut de articolul 51 al Cartei Națiunilor Unite, va da asistență Părții sau Părților atacate, prin luarea în consecință, individual și concertat cu celelalte părți, a acelor măsuri ce vor fi considerate necesare, inclusiv folosirea forței armate, pentru a restaura și a menține securitatea zonei Nord-Atlantice.” [https:// Organiza%C8%9Bia _Tratatului _Atlanticului _de _Nord](https://Organiza%C8%9Bia_Tratatului_Atlanticului_de_Nord) (accesat pe 12.03.2016). Prevederile acestui articol au fost folosite pentru prima dată de către SUA pe 12 septembrie 2001, ca răspuns la atacurile teroriste produse cu o zi înainte. În prezent NATO are 29 de membrii. Cea mai mare pondere a forțelor armate din Tratat o are Turcia, cu excepția SUA.

8. Friedman George, *Următorul deceniu - De unde venim și încotro ne îndreptăm*, Editura Litera, București, 2011.
 9. Ghica Luciana Alexandra și Zulean Marian (coordonatori), *Politica de securitate națională - Concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, București, 2007.
 10. Huntington Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura ANTET, București, 2007.
 11. Kaplan Robert, *Răzbumarea geografiei - Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura Litera, București, 2014.
 12. Maior George, (coordonator), *Un război al minții - Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI*, Editura Rao, București, 2010.
 13. Maior George, și Konoplyov Sergei (coordonatori), *Cunoaștere Strategică în zona extinsă a Mării Negre*, Editura Rao, București, 2011.
 14. Mongrenier Jean-Sylvestre, *Rusia amenință oare Occidentul?*, Editura CARTIER, Chișinău, 2010.
- Maior George, *Incertitudine - Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI* (Ediția a II-a, revăzută și adăugită), Editura Rao, București, 2014.